

Sammanfattning

Interimistisk prövning av fråga om stridsåtgärder vidtagits i föreningsrättskränkande syfte.

ARBETSDOMSTOLEN

BESLUT
2012-05-11
StockholmBeslut nr 35/12
Mål nr A 94/12**KÄRANDE**

1. VVS Företagen, Box 47160, 100 74 Stockholm
2. Plåtslageriernas Riksförbund, Box 47235, 100 74 Stockholm
Ombud för 1 och 2: arbetsrättsjuristen Lars Gellner, Svenskt Näringsliv Service AB, 114 82 Stockholm, med biträde av arbetsrättsjuristen Anita Hagelin, VVS Företagen samt chefsjuristen och förhandlingschefen Henrik Boman, Plåtslageriernas Riksförbund, adresser som ovan

SVARANDE

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 Stockholm
Ombud: chefsjuristen Mattias Landgren adress som ovan och chefsjuristen Dan Holke, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155 111 81 Stockholm

SAKEN

stridsåtgärder; nu fråga om interimistiskt förordnande

Bakgrund

Under våren 2012 inleddes avtalsförhandlingar om löner och allmänna avtalsvillkor mellan Svenska Byggnadsarbetareförbundet (Byggnads) å ena sidan och VVS Företagen och Plåtslageriernas Riksförbund (PLR) (arbetsgivarförbunden) å den andra. Vid förhandlingarna framkom att parterna hade olika syn vad gällde avtalsbestämmelser rörande bl.a. arbetstidsförkortning och lärlingslöner.

Den 13 april 2012 sade Byggnads upp de mellan parterna gällande kollektivavtalen om löner och allmänna anställningsvillkor samt varslade om stridsåtgärder mot 14 av medlemsföretagen i arbetsgivarförbunden i enlighet med bl. a. följande.

Svenska Byggnadsarbetareförbundet (Byggnads) å ena sidan och VVS Företagen samt Plåtslageriernas Riksförbund (PLR) å andra sidan samförhandlar samtliga mellan parterna gällande kollektivavtal i årets avtalsförhandlingar.

Byggnads har lagt förslag i förhandlingarna som bland annat gäller förbättrade villkor för att förena arbetslivet med familjeliv. I dagsläget äger VVS Företagen, där kylföretagen är organiserade, våra medlemmars privatliv var fjärde vecka då de tvingas till dygnetruntbereidskap och stå till arbetsgivarnas förfogande. Dessutom återfinns en ytterst långtgående skyldighet att arbeta övertid. I de pågående förhandlingarna har såväl VVS Företagen som PLR visat förståelse för Byggnads krav i dessa delar. Förhandlingarna avseende beordringsrätten att arbeta övertid var i det närmaste klara, endast detaljer återstod när Svenskt Näringslivs och dess beredningsutskott klev in i parternas branschförhandlingar och förbjöd arbetsgivarsidan att acceptera den förhandlingslösning som parterna var i princip eniga om. Detta är helt oaccep-

tabelt och visar att arbetsgivarna inte är fria att förhandla sina egna kollektivavtal utan styrs med järnhand centralt från Svenskt Näringsliv.

Vidare har arbetsgivarparten långtgående krav på att nedmontera redan uppnådd arbetstidsförkortning, vilket går stick i stäv med Byggnads krav på att utöka arbetstidsförkortningen. En annan viktig fråga för våra medlemmar är lönenivåerna i utbildningsavtalet där lönenivåerna ska beräknas procentuellt av yrkesarbetarnas lön gällande VVS-avtalet och där en adekvat vuxenlönetrappa på PLR:s avtalsområde måste införas.

I de nuvarande avtalsförhandlingarna har Byggnads haft två officiella motparter, VVS Företagen samt PLR, och en annan mer dunkel motpart som överprövar och därmed förhindrar att parterna kan träffa avtal, det vill säga Svenskt Näringsliv. Detta är ett oskick som inte gagnar flexibla, moderna och konstruktiva lösningar vilket har lett till sammanbrott i förhandlingarna.

Med anledning av ovanstående tvingas Byggnads säga upp kollektivavtal mellan PLR å ena sidan och Byggnads å andra sidan avseende kollektivavtal för Byggnadsplåtslageri, kollektivavtal för Ventilationsarbeten och kollektivavtal för Plåtbearbetning jämte tillhörande bilagor till nyss angivna kollektivavtal till upphörande onsdagen den 25 april 2012 kl. 00.00. Vidare säger Byggnads upp kollektivavtal mellan VVS Företagen å ena sidan och Byggnads å andra sidan avseende VVS-avtalet samt Kyl-avtalet jämte tillhörande bilagor till nyss angivna kollektivavtal till upphörande onsdagen den 25 april 2012 kl. 00.00.

Samtidigt får Byggnads varsla om nedan angivna stridsåtgärder där varsel 1 berör VVS Företagen och varsel 2 berör PLR. Samtliga nedanstående varsel träder i kraft onsdagen den 25 april 2012 kl. 06.00.

Yrkanden

Arbetsgivarförbunden har den 3 maj 2012 väckt talan vid Arbetsdomstolen mot Byggnads för nio av de 14 företag som angripits med stridsåtgärderna, nämligen YIT Sverige AB (YIT), Bravida Sverige AB (Bravida), NVS Installation AB (NVS), AB C J Björnberg, AB Oscar Hansson Värme – Ventilation – Sanitet, Birka Rör AB, AB Lödde Plåt, Haga Plåt i Umeå AB, Lödde plåt Helsingborg AB.

Arbetsgivarförbunden har yrkat att Arbetsdomstolen ska förklara stridsåtgärderna ogiltiga. Vidare har arbetsgivarförbunden yrkat att Byggnads ska förpliktas att till vart och ett av de nio företagen betala allmänt skadestånd med 500 000 kr.

Arbetsgivarförbunden har även yrkat att Arbetsdomstolen interimistiskt ska förordna att de vidtagna stridsåtgärderna mot de nio företagen omedelbart ska upphöra.

Byggnads har bestritt yrkandet om interimistiskt förordnande.

Arbetsdomstolen har den 9 maj 2012 hållit särskilt sammanträde för behandling av arbetsgivarförbundens yrkande om interimistiskt förordnande. Parterna har åberopat viss skriftlig bevisning.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Arbetsgivarförbunden

I januari 2012 inleddes avtalsförhandlingar mellan parterna varvid man samförhandlade fem olika kollektivavtal.

Den 13 april 2012 sade Byggnads upp de mellan parterna gällande kollektivavtalen om löner och allmänna anställningsvillkor och varslade samtidigt om stridsåtgärder mot 14 företag som är medlemmar i arbetsgivarförbunden. Varslen innebar total arbetsnedläggelse och blockad av arbete vid dessa företag.

Den 16 april 2012 utsåg Medlingsinstitutet medlare men förhandlingarna strandade den 24 april 2012 efter det att Byggnads hade förkastat medlarnas förslag till nytt avtalsinnehåll. De varslade stridsåtgärderna verkställdes den 25 april 2012 kl. 06.00 och pågår alltjämt.

Talan i målet omfattar nio av 14 företag som tagits ut i konflikt varav sex företag är medlemmar i VVS Företagen och tre är medlemmar i PLR.

Arbetsgivarförbunden och de nio företagen är medlemmar i Svenskt Näringsliv, vilket innebär att medlemsföretagen omfattas av dubbelt medlemskap. Enligt stadgarna för Svenskt Näringsliv ska föreningen i samverkan med medlemmarna aktivt stödja dessa i frågor av gemensamt intresse. Medlemmarna ska i sådana frågor fortlöpande hålla Svenskt Näringsliv informerad och om frågan är av särskild vikt överlägga med föreningen. För medlemsföretagen innebär ett deltagande i arbetsgivarsamverkan, genom deras arbetsgivarorganisationer, att de drar fördel av den styrka i avtalsförhandlingarna som ett kollektivt uppträdande på arbetsgivarsidan innebär.

Stridsåtgärderna förorsakar näringslivet stora kostnader som uppgår för närvarande till sammanlagt 15–20 miljoner kronor per dag. Av de omkring 1 100 anställda som tagits ut i konflikt arbetar cirka 85 procent i de nio företagen.

VVS Företagen och PLR har tillsammans omkring 2 000 medlemsföretag. Omkring två procent av dessa företag har företrädare som är aktiva i organisationernas styrelser eller i förhandlingsdelegationer. Av de företag som tagits ut i konflikt har 65 procent, dvs. nio av 14 företag, sådana aktiva företrädare. Det finns omkring 187 kollektivanställda i de fem företag som inte omfattas av talan i målet.

Det förhållandet att nio av 14 uttagna företag har företrädare som varit aktiva i avtalsrörelsen på ett eller annat sätt talar för att stridsåtgärderna har ett föreningsrättskränkande syfte. Stridsåtgärderna har även vidtagits som en reaktion och som en repressalie mot de företag som utövat sin föreningsrätt vid samverkansförhandlingar. För detta talar det förhållandet att Byggnads eller dess företrädare i varsel och annars offentligt, bl.a. i artiklar, angett att

stridsåtgärderna vidtagits för att de varslade företagen, genom VVS Företagen och PLR, deltagit i sådan arbetsgivarsamverkan som är föreskriven i nämnda organisationers och Svenskt Näringslivs stadgar.

Svenskt Näringsliv har i ett brev till LO den 27 april 2012 uppmanat LO att verka för att stridsåtgärderna upphör men LO har ignorerat uppmaningen.

Grunder

Stridsåtgärderna har två föreningsrättskränkande syften.

Byggnads har gjort sig skyldigt till ett angrepp mot föreningsrätten genom att rikta stridsåtgärderna huvudsakligen mot företag vars företrädare på olika sätt är aktiva i organisationernas styrelser eller förhandlingsdelegationer. Detta betyder att Byggnads vidtagit en åtgärd till skada för de företag som utnyttjat sin föreningsrätt.

Stridsåtgärderna har även vidtagits som en reaktion och en repressalie gentemot angivna företag för att de utövat sin föreningsrätt vid samverkansförhandlingar.

Stridsåtgärderna utgör därmed sådana föreningsrättskränkande åtgärder som är ogiltiga enligt 8 § tredje stycket medbestämmandelagen.

Byggnads

Bakgrund

Byggnads har i årets avtalsrörelse på sedvanligt sätt framfört en rad olika krav på förbättringar för Byggnads medlemmar. Parterna växlade avtalskrav med varandra den 27 januari 2012. Förhandlingar under fredsplikt har därefter förevarit. Byggnads har under dessa förhandlingar framställt krav i enlighet med vad som beslutats inom ramen för LO-samordningen. Byggnads har även framställt krav på arbetstidsförkortning och ett säkerställande av lärlingslönerna. Dessutom har krav på inskränkningar av arbetsgivarens rätt att beordra övertid och beredskapstjänstgöring framställts.

Byggnads varslade om stridsåtgärder fredagen den 13 april 2012, då förhandlingarna om nytt kollektivavtal med såväl VVS Företagen som med PLR, strandade. Medlingsinstitutet utsåg medlare till parterna den 16 april 2012. Då medlingsbudet saknade två väsentliga delar för Byggnads angående arbetstidsförkortning samt ett säkerställande av lärlingslönerna trädde de varslade stridsåtgärderna i kraft onsdagen den 25 april 2012 kl. 06.00.

Byggnads varsel syftar till att få motparten att träffa kollektivavtal med för Byggnads acceptabla villkor och inget annat. Hittills har såväl VVS Företagen som PLR hårdnackat ignorerat Byggnads krav på en utökad arbetstidsförkortning och ställt sig kallsinniga till att säkerställa lärlingarnas löner.

Dessa två krav är av fundamental betydelse för Byggnads medlemmar. VVS Företagen och PLR har dock inte visat något intresse av att ens förhandla om dessa två legitima krav. Att säkerställa lärlingarnas lönevillkor på en skälig nivå är även viktigt för branschens framtid.

Stridsåtgärderna kan endast riktas mot medlemsföretag i de arbetsgivarorganisationer som vägrar träffa kollektivavtal med Byggnads, undantaget eventuella sympatiåtgärder. Byggnads gör alltid en avvägning mellan intresset av att sätta en ekonomisk press på aktuellt medlemsföretag så att Byggnads kan träffa kollektivavtal med för Byggnads skäliga villkor och att söka säkerställa att stridsåtgärdens effekt inte blir skadlig för företaget ur ett längre perspektiv. Därför faller det sig naturligt att exempelvis stora och mellanstora företag blir föremål för stridsåtgärder, dels utifrån nyss anført resonemang, dels utifrån att medlemsantalet i dessa företag är större vilket resulterar i att stridsåtgärderna blir mer effektiva, dels utifrån att större och mellanstora företag oftast har arbetsuppdrag som lämpar sig bättre för stridsåtgärder än små företag. Byggnads har normalt också en mer stabil facklig verksamhet på större företag.

VVS-branschen i allmänhet och PLR-branschen i synnerhet består av små företag. Ett plåtföretag med 20–25 anställda tillhör de större plåtföretagen i Sverige. VVS Företagen har cirka 1 450 medlemsföretag som tillsammans sysselsätter cirka 18 000 arbetstagare. De tre riktigt stora VVS-företagen, Bravida, NVS och YIT, sysselsätter mer än hälften av dessa arbetstagare, omkring 11 000 anställda. Detta innebär att en VVS-firma har i genomsnitt 4,8 personer anställda, om man räknar bort de tre största företagen inom branschen. Den överväldigande majoriteten av de medlemmar som är uttagna i konflikten har sin anställning inom Bravida, NVS eller YIT.

Vilka förtroendeuppdrag ägarna eller företrädarna för de bolag där stridsåtgärder vidtagits har är helt ovidkommande för Byggnads. Syftet med stridsåtgärderna är att söka träffa kollektivavtal med en adekvat arbetstidsförkortning och ett säkerställande av branschens lärlingslöner. Byggnads uppfattning är, som framgår av den artikel som arbetsgivarparterna åberopat, att den starkt centraliserade förhandlingsmodell som Svenskt Näringsliv tillämpar försvårar för förbundsparterna att träffa ett nytt kollektivavtal. Det är en åsikt som Byggnads har rätt att ha och framföra i den debatt som alltid uppkommer i samband med en avtalsrörelse. Stridsåtgärderna beror dock enbart på att motparterna inte velat träffa kollektivavtal med ett för Byggnads acceptabelt innehåll.

Grunder

Rätten att vidta stridsåtgärder är grundlagsskyddad i 2 kap. 14 § regeringsformen. Stridsrätten kan endast inskränkas genom lag eller avtal. Då kollektivavtalen mellan parterna är uppsagda kan en eventuell inskränkning enbart ske med lagstöd. Fredspliktsreglerna i 41 § medbestämmandelagen förutsätter att kollektivavtal gäller mellan parterna och är därför inte tillämpliga i nu aktuellt fall. En stridsåtgärd kan inte förklaras olovlig på grundval av en eventuell

föreningsrättskränkning med stöd av 7 och 8 §§ medbestämmandelagen eftersom lagstöd saknas för en sådan inskränkning.

Om Arbetsdomstolen finner att en stridsåtgärd i och för sig kan vara olovlig på grund av att den utgör en föreningsrättskränkning, bestrider Byggnads att någon föreningsrättskränkning föreligger. Byggnads har inte haft något föreningsrättskränkande syfte med de varslade stridsåtgärderna då syftet med stridsåtgärderna är att träffa kollektivavtal för branschen med för Byggnads acceptabla villkor.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att stridsåtgärderna har ett föreningsrättskränkande syfte i medbestämmandelagens mening, är detta av underordnad betydelse i förhållande till att söka träffa nytt kollektivavtal med acceptabla villkor för Byggnads. Stridsåtgärderna är därför även då tillåtna.

Skäl

Arbetsgivarförbunden har hävdats att stridsåtgärderna är ogiltiga enligt 8 § 3 stycket medbestämmandelagen och har begärt att Arbetsdomstolen interimistiskt ska förordna att de omedelbart ska upphöra. Enligt arbetsgivarförbunden har stridsåtgärderna föreningsrättskränkande syften genom att Byggnads riktat dessa mot just de nio aktuella medlemsföretagen i arbetsgivarförbunden på grund av att företrädare för dessa varit aktiva i organisationernas styrelser eller förhandlingsdelegationer och därvid stött arbetsgivar-samverkan.

Byggnads har bestritt yrkandet om interimistiskt förordnande och bl.a. anfört att stridsåtgärderna inte har vidtagits i föreningsrättskränkande syfte utan för att få till stånd kollektivavtal med för Byggnads acceptabla villkor.

Arbetsdomstolen väljer att först pröva den mellan parterna tvistiga frågan om syftet med stridsåtgärderna. I den delen har arbetsgivarförbunden att åtminstone visa sannolika skäl bl.a. för att Byggnads har haft ett föreningsrättskränkande syfte. Förmår inte arbetsgivarförbunden detta, kan begäran om interimistiskt förordnande under alla förhållanden nämligen inte bifallas.

Enligt Arbetsdomstolens mening innebär inte redan det faktum, att nio av de 14 företag som utsatts för Byggnads åtgärder har företrädare i arbetsgivarförbundens organ, att arbetsgivarförbunden visat sannolika skäl för ett föreningsrättskränkande syfte. Såvitt utredningen visar har stridsåtgärderna riktats mot de största företagen i branscherna, vilket på det sätt Byggnads anfört förefaller ha legitima fackliga syften. Det har vidare inte närmare utretts vilka egenskaper de nio företagen i övrigt har i förhållande till de fem andra angripna medlemsföretagen eller de medlemsföretag som inte angripits. Mot den bakgrunden anser Arbetsdomstolen att arbetsgivarförbunden inte har förmått visa sannolika skäl för att Byggnads urval av medlemsföretag, som stridsåtgärderna riktats mot, skett i föreningsrättskränkande syfte. Vad arbetsgivarförbunden har anfört i övrigt förändrar inte den bedömningen.

Arbetsgivarförbundens begäran om interimistiskt förordnande ska alltså avslås.

Arbetsdomstolens ställningstagande

VVS Företagens och Plåtslageriernas Riksförbunds yrkande om interimistiskt förordnande avslås.

Ledamöter: Karin Renman, Sören Öman, Berndt Molin, Jan-Peter Duker (skiljaktig), Anders Hagman, Ronny Wenngren och Bo Almgren.

Sekreterare: Inge-Marie Nilsson

Beslutsbilaga
i mål nr A 94/12

Ledamoten Jan-Peter Dukers skiljaktiga mening

Till skillnad från majoriteten anser jag att genom urvalet av medlemsföretag, mot vilka stridsåtgärderna riktats, i förening med utformningen av varslen samt de uttalanden i tidningsartiklar, som förbundet gjort med anledning av stridsåtgärderna, har arbetsgivarförbunden visat sannolika skäl för att stridsåtgärderna vidtagits i föreningsrättskränkande syfte.

Det förhållandet att stridsåtgärderna även kan ha ett legitimt fackligt syfte att uppnå kollektivavtal med arbetsgivarförbunden, hindrar inte, enligt min mening, att begäran om interimistiskt förordnande bifalles.

Jag anser därför att arbetsgivarförbundens begäran om interimistiskt förordnande ska bifallas.